

MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISHDA "FLIPPED CLASSROOM" TEKNOLOGIYASINING O'RNI VA AHAMIYATI

Erkinova Adiba Maxamadumarovna

Turan International University 2-bosqich magistranti

erkinova.adiba@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada mustaqil ta'limni samarali tashkil etishda "Flipped Classroom" (teskari sinf) texnologiyasining o'rni va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Yondashuvning mohiyati o'quv materialini darsdan tashqari (video, raqamli resurslar, matnli kontent) o'zlashtirish, auditoriya mashg'ulotlarini esa muammo yechish, amaliy topshiriqlar, jamoaviy muhokama va teskari aloqaga yo'naltirishdan iborat ekani asoslanadi. Maqolada flipped modelning mustaqil o'rganish motivatsiyasi, o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, texnologiyani joriy etish shartlari (kontent dizayni, LMS/platformalar, baholash mezonlari, o'qituvchi fasilitatorligi) hamda amaliyotda uchrashi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: flipped classroom, teskari sinf, mustaqil ta'lim, aralash ta'lim, raqamli ta'lim resurslari, LMS, teskari aloqa, formatif baholash, motivatsiya, o'zini o'zi boshqarish.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ "FLIPPED CLASSROOM" В ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ.

Аннотация: В статье анализируются роль и педагогический потенциал технологии "Flipped Classroom" (перевернутый класс) в эффективной организации самостоятельного обучения. Обосновывается, что данная модель предполагает освоение учебного материала вне аудитории (видеолекции, цифровые ресурсы, текстовый контент), а аудиторные занятия ориентируются на решение проблемных задач, практические упражнения, совместное обсуждение и получение обратной связи. Раскрывается влияние подхода на учебную мотивацию, развитие навыков саморегуляции, критического мышления и сотрудничества. Также рассматриваются условия внедрения технологии (дизайн контента, использование LMS/платформ, критерии оценивания, фасилитирующая роль преподавателя), возможные трудности и рекомендации по их преодолению.

Ключевые слова: flipped classroom, перевернутый класс, самостоятельное обучение, смешанное обучение, цифровые образовательные ресурсы, LMS, обратная связь, формирующее оценивание, мотивация, саморегуляция.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE FLIPPED CLASSROOM TECHNOLOGY IN ORGANIZING INDEPENDENT LEARNING

Abstract: This article examines the role and pedagogical value of the Flipped Classroom approach in organizing effective independent learning. The model is grounded in

moving initial content acquisition outside the classroom through videos, digital resources, and textual materials, while face-to-face sessions are devoted to problem-solving, practice-based tasks, collaborative discussion, and timely feedback. The paper highlights how the flipped model supports learner motivation, self-regulation, critical thinking, and collaboration skills. It also discusses key implementation conditions, including instructional content design, the use of LMS/platforms, assessment criteria, and the teacher's facilitative role, along with common challenges and practical recommendations for successful adoption.

Keywords: *flipped classroom, independent learning, blended learning, digital learning resources, LMS, feedback, formative assessment, motivation, self-regulated learning, active learning.*

KIRISH

So'nggi yillarda ta'lim tizimida kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvning kuchayishi, raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi hamda ta'lim oluvchining faolligi va mustaqilligini oshirish zarurati mustaqil ta'limni samarali tashkil etish masalasini dolzarb qilib qo'ymoqda. Mustaqil ta'lim talabaning o'z-o'zini boshqarish, rejalashtirish, axborotni izlash va tahlil qilish, o'qish strategiyalarini tanlash hamda natijani baholash kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, mustaqil ta'lim jarayonida o'quv materialining murakkabligi, motivatsiyaning pasayishi, nazorat va teskari aloqaning yetarli emasligi, vaqtni to'g'ri taqsimlay olmaslik kabi omillar o'quv natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli mustaqil ta'limni ta'minlaydigan, uning sifatini nazorat va teskari aloqa mexanizmlari orqali kuchaytiradigan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni izlash va asoslash muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan "Flipped Classroom" (teskari sinf) texnologiyasi mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali modeli sifatida e'tiborni tortadi. Mazkur yondashuvda an'anaviy darsning "ma'ruza-uy vazifasi" ketma-ketligi teskari tarzda quriladi: talaba mavzuning boshlang'ich mazmunini darsdan tashqari vaqtda video-ma'ruza, elektron matn, taqdimot, interaktiv resurslar orqali mustaqil o'zlashtiradi, auditoriya mashg'uloti esa bilimni chuqurlashtirish, amaliy topshiriqlarni bajarish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, jamoada ishlash va o'qituvchidan tezkor teskari aloqa olishga yo'naltiriladi. Natijada dars va mustaqil ta'limning mantiqiy integratsiyasi vujudga kelib, talabaning o'quv jarayonidagi mas'uliyati va faolligi

ortadi, o'qituvchi esa "axborot beruvchi"dan ko'ra "fasilitator" va "mentor" rolini bajarishga ko'proq imkon topadi.[1]

Bugungi sharoitda oliy ta'limda auditoriya vaqtining cheklanganligi, aralash ta'lim formatlarining kengayishi va talabalarning individual o'rganish ehtiyojlari "Flipped Classroom" texnologiyasini amaliyotga tatbiq etish uchun qulay imkoniyatlar yaratmoqda. Bunda kontent dizayni (qisqa, aniq va maqsadli video hamda materiallar), LMS yoki raqamli platformalar orqali monitoring, formatif baholash va teskari aloqa, shuningdek, auditoriyadagi faol o'qitish strategiyalari (case, debat, loyiha, muammoli topshiriqlar) muhim o'rin tutadi. Shuning uchun flipped modelning mustaqil ta'limdagi o'rne va ahamiyatini ilmiy-pedagogik asosda tahlil qilish, uni joriy etish shartlarini belgilash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biridir.

Ushbu maqolaning maqsadi mustaqil ta'limni tashkil etishda "Flipped Classroom" texnologiyasining didaktik imkoniyatlari va samaradorlik omillarini yoritish, uni amaliyotga tatbiq etish shartlari hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni tahlil qilishdan iborat. Maqolada flipped yondashuvning ta'lim oluvchining o'zini o'zi boshqarish kompetensiyasi, motivatsiyasi va o'quv natijalariga ta'siri, shuningdek, raqamli resurslar va baholash mexanizmlarining o'rne nazariy va amaliy jihatdan asoslanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR.

"Flipped Classroom" (teskari sinf) yondashuvi zamonaviy pedagogik paradigmada faol o'qitish va aralash ta'lim konsepsiyalari bilan uzviy bog'liq bo'lib, uning nazariy asoslari konstruktivizm hamda ijtimoiy-konstruktivizm g'oyalariga tayanadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bilim tayyor holda uzatilmaydi, balki ta'lim oluvchining mustaqil izlanishi, tajriba va hamkorlikdagi muhokama jarayonida "quriladi". Flipped modelda o'quv materialining boshlang'ich o'zlashtirilishi darsdan tashqari mustaqil faoliyatga ko'chirilishi, auditoriya vaqtining esa yuqori darajadagi kognitiv amallarni bajarishga yo'naltirilishi Bloom taksonomiyasining yangilangan talqiniga mos keladi. Shuningdek, bu yondashuv o'zini o'zi boshqarib o'rganish nazariyasini amaliyotga tadbiq etish imkonini kengaytiradi: talaba o'qish maqsadini

belgilash, resurs tanlash, vaqtni rejalashtirish, o'z-o'zini nazorat qilish va natijani refleksiya qilish kabi bosqichlarni faol bajaradi.[2]

Ilmiy manbalarda flipped yondashuvning samaradorligi ko'pincha quyidagi mezonlar orqali izohlanadi: talabanning darsga tayyorgarlik darajasi, o'quv motivatsiyasi, sinfdagi faollik va ishtirok, hamkorlikdagi o'rganish sifati, o'qituvchidan tezkor teskari aloqa olish imkoniyati hamda baholashning formatif mexanizmlarini kuchaytirish. Tadqiqotlarda flipped model an'anaviy ma'ruza markazli darslarga nisbatan auditoriya vaqtini "faol o'rganish"ga aylantirishi, mustaqil ta'limni tizimlashtirishi va o'quv natijalarini barqarorlashtirishga xizmat qilishi qayd etiladi. Biroq adabiyotlarda yondashuvni joriy etishda yuzaga keladigan cheklovlar ham ko'rsatiladi: raqamli kontent sifati va hajmining me'yorlanmaganligi, talabanning darsdan tashqari tayyorgarlikni bajarmasligi, internet/texnik imkoniyatlar notengligi, baholash mezonlarining aniq ishlab chiqilmaganligi hamda o'qituvchining metodik tayyorgarligi yetarli bo'lmasligi kabi omillar samaradorlikni pasaytirishi mumkin. Demak, flipped classroomni mustaqil ta'limni tashkil etish vositasi sifatida ko'rishda faqat texnologik komponent emas, balki didaktik dizayn, motivatsion mexanizmlar, nazorat va teskari aloqa tizimi ham kompleks yondashuvda rejalashtirilishi zarur.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuv asosida "Flipped Classroom" texnologiyasini mustaqil ta'limni tashkil etishga integratsiya qilish ta'lim jarayonining mazmuni, vaqti va ishtirokchi rollarini qayta taqsimlash orqali samaradorlikni oshirishini ko'rsatadi. Bunda o'quv materialining boshlang'ich o'zlashtirilishi darsdan tashqari mustaqil faoliyatga ko'chirilishi natijasida auditoriya mashg'ulotlari "bilim berish"dan ko'ra "bilimni qo'llash va mustahkamlash"ga yo'naltiriladi. Muhokama qilingan manbalarga tayangan holda, flipped model mustaqil ta'limning sifat ko'rsatkichlari - rejalashtirish, mas'uliyat, o'zini o'zi nazorat qilish va refleksiyani tizimli ravishda qo'llab-quvvatlaydi. Talaba darsdan oldingi tayyorgarlik jarayonida o'quv maqsadini aniqlash, resurslardan foydalanish, asosiy tushunchalarni ajratish, savollar shakllantirish va o'zini tekshirish kabi amallarni bajaradi. Auditoriyada esa ushbu bilimlar muammo

ychish, amaliy vaziyatlarni tahlil qilish hamda jamoaviy ishlarda qo'llanadi. Natijada mustaqil ta'lim "yakuniy vazifa" sifatida emas, balki darsning mantiqiy davomi va integrativ komponenti sifatida ishlaydi.[3]

Tahlil natijalari flipped classroomning mustaqil ta'limga ta'sirini bir necha yo'nalishda izohlash imkonini beradi. Birinchidan, motivatsion jihat kuchayadi: talaba darsga tayyor kelish zaruratini his qiladi, chunki auditoriya mashg'ulotlari faqat tinglash bilan cheklanmaydi, balki faol ishtirokni talab qiladi. Ikkinchidan, kognitiv jarayonlarning chuqurlashuvi kuzatiladi. Tayanch axborot mustaqil o'zlashtirilgach, sinfdagi vaqt yuqori darajadagi fikrlash amallariga (tahlil, sintez, baholash) ajratiladi. Uchinchidan, teskari aloqa tezlashadi: o'qituvchi talabaning tayyorgarligini mini-testlar, qisqa so'rovlar, LMS analitikasi yoki "kirish vazifalari" orqali aniqlab, auditoriyada individual va guruhli yordam ko'rsatadi. To'rtinchidan, hamkorlik kompetensiyalari rivojlanadi. Muammoli topshiriqlar, case tahlil, loyiha ishlari va munozaralar orqali talaba nafaqat o'zi o'rganadi, balki boshqalar bilan birga bilimni "quradi". Beshinchidan, o'zini o'zi boshqarib o'rganish ko'nikmalari mustahkamlanadi: vaqtni boshqarish, o'qish strategiyasini tanlash, o'z-o'zini tekshirish va refleksiya qilish jarayonlari rejalashtirilgan didaktik mexanizmlar orqali tizimlashtiriladi.

Shu bilan birga, flipped classroomni mustaqil ta'limda samarali qo'llash bir qator shartlarga bog'liqligi ham aniqlanadi. Kontent dizayni asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Materiallar qisqa va maqsadli segmentlar ko'rinishida, tushunarli til va vizual qo'llab-quvvatlash bilan taqdim etilishi, har bir segmentdan so'ng o'zini tekshirish topshiriqlari (mini-quiz, savol-javob, "exit ticket") berilishi talab etiladi. Auditoriya faoliyati esa "uyda o'qiganini qayta aytish" emas, balki murakkab vazifalarni bajarish, tipik xatolarni tahlil qilish, metodik ko'rsatmalar berish va refleksiyani tashkil etishga qaratilishi zarur. Baholash tizimi flipped modelda alohida ahamiyat kasb etadi: darsdan oldingi tayyorgarlikni rag'batlantiruvchi formatif baholash (ball, badge, reyting, rubrika) hamda yakuniy natijani o'lchovchi summativ baholash mezonlari o'zaro uyg'un bo'lishi lozim. Aks holda, talabalar darsdan oldingi mustaqil tayyorgarlikni ikkinchi darajali deb qabul qilishi ehtimoli ortadi.[4]

Muhokama jarayonida flipped yondashuvni joriy etishda uchrashi mumkin bo'lgan muammolar va ularning yechimlari ham umumlashtirildi. Talabalarning darsdan oldingi tayyorgarlikni bajarmasligi muammosi ko'pincha motivatsiya va nazorat mexanizmlarining sustligi bilan bog'liq bo'lib, uni "kirish testi", qisqa refleksiya yozuvi yoki tayyorlik indikatorlari orqali bartaraf etish mumkin. Raqamli tengsizlik (internet yoki qurilma yetishmasligi) masalasi offlayn resurslar (PDF, fleshka, universitet kompyuter sinflaridan foydalanish), past hajmli materiallar va moslashuvchan taqsimot orqali kamaytiriladi. O'qituvchining yuklamasi ortishi (kontent tayyorlash va monitoring) esa resurslarni qayta ishlatish, birgalikda kontent yaratish, mavjud ochiq ta'lim resurslaridan moslab foydalanish hamda video materiallarni mukammal studiya darajasida emas, balki didaktik jihatdan aniq va qisqa shaklda tayyorlash orqali optimallashtiriladi. Auditoriyada faol o'qitishni tashkil etishdagi qiyinchiliklar "topshiriq banki", rubrikalar, guruh ssenariylari va vaqt menejmenti asosidagi dars dizayni yordamida yengillashtiriladi.[5]

Umuman olganda, flipped classroom texnologiyasi mustaqil ta'limning mazmuniy va tashkiliy sifatini oshiruvchi, auditoriya vaqtini samarali "faollashtiruvchi" hamda o'quv natijalarini barqarorlashtiruvchi yondashuv sifatida namoyon bo'ladi. Muhokama natijalariga ko'ra, ushbu texnologiyaning kutiladigan ta'siri quyidagi indikatorlar orqali baholanishi maqsadga muvofiq: darsdan oldingi tayyorgarlik ko'rsatkichi (platforma faolliqi, mini-quiz natijalari), auditoriyadagi ishtirok darajasi (muhokama, topshiriq bajarish sifati), o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalari (reja tuzish, vaqtni boshqarish, refleksiya), hamkorlik kompetensiyasi (guruh ishida rol, muloqot sifati), shuningdek, o'quv natijalari (oraliq va yakuniy baholash). Shunday indikatorlar asosida ta'lim jarayonini muntazam tahlil qilish flipped modelning amaliy samaradorligini oshirish va mustaqil ta'limni yanada tizimli tashkil etishga xizmat qiladi.

XULOSA

Maqolada mustaqil ta'limni tashkil etishda "Flipped Classroom" (teskari sinf) texnologiyasining o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tahlil natijalari flipped model mustaqil o'rganish jarayonini tizimlashtirish, talabaning o'quv jarayonidagi faolliqi va mas'uliyatini oshirish, auditoriya vaqtini

esa bilimni qo'llash va chuqurlashtirishga yo'naltirish orqali ta'lim samaradorligini kuchaytirishini ko'rsatdi. Ushbu yondashuv o'quv motivatsiyasi, o'zini o'zi boshqarib o'rganish ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi hamda formatif baholash va teskari aloqa mexanizmlarini kuchaytirish uchun qulay pedagogik sharoit yaratadi.

Shu bilan birga, flipped classroomning kutilgan natija berishi uni joriy etish shartlariga bevosita bog'liq ekani aniqlandi. Kontentning qisqa va maqsadli dizayni, LMS/platformalar orqali monitoring, darsdan oldingi tayyorgarlikni rag'batlantiruvchi formatif baholash, auditoriyada faol o'qitish strategiyalarini (muammoli topshiriq, case, loyiha, munozara) to'g'ri tanlash hamda o'qituvchining fasilitatorlik roli ushbu texnologiyaning asosiy tayanch omillari hisoblanadi. Amaliyotda uchrashi mumkin bo'lgan muammolar (talabaning tayyorgarlikni bajarmasligi, raqamli imkoniyatlar notengligi, o'qituvchi yuklamasining ortishi)ni minimallashtirish uchun "kirish testi", rubrika asosida baholash, resurslarni optimallashtirish, moslashuvchan taqsimot va muntazam refleksiya mexanizmlarini joriy etish tavsiya etiladi.

Umuman, "Flipped Classroom" texnologiyasi mustaqil ta'limni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadigan integrativ yondashuv bo'lib, uni ta'lim jarayoniga maqsadga muvofiq tatbiq etish o'quv natijalarining barqarorligi va ta'lim oluvchining mustaqil ishlash kompetensiyalarini kuchaytirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu texnologiyaning turli fanlar kesimida samaradorligini empirik tadqiqotlar asosida baholash, indikatorlar tizimini aniqlashtirish hamda milliy ta'lim sharoitiga mos metodik modellarni ishlab chiqish ilmiy-amaliy jihatdan istiqbolli yo'nalish sifatida qaraladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Boltaeva M. L., Mahmudov N. Emergency instead of maternity education process developing training activities //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 1. – №. 6. – C. 456-459.
2. Makhmudov N. N., Makulov S. H. Z. Forms and methods of independent learning //В научный сборник вошли научные работы, посвященные широкому кругу современных проблем науки и образования, вопросов образовательных технологий 2020.-436 с. – 2020.– C. 167.

3. Boltaeva M., Makhmudov N. Forms of introduction of innovative technologies in physical training classes and ways of their use //Scientific bulletin of namangan state university. – 2019. – T. 1. – №. 2. – C. 302-306.
4. Makhmudov N. N. Based on the development of physical education and sports in higher education modeling the preparation of students for a healthy life //Thematics Journal of Education. – 2021. – T. 6. – №. November.
5. Makhmudov N. N. The role of physical culture and sports in preparing students for a healthy lifestyle in higher education //International journal of conference series on education and social sciences (Online). – 2021. – T. 1. – №. 2